

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

МЕЛЬНИЧУК СЕРГІЙ ЮРІЙОВИЧ

УДК 378.6.091.39:339 (043.3)

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ТРЕНІНГІВ
У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Хмельницький – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Хмельницькому національному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Романишина Людмила Михайлівна,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
завідувач кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Мірошніченко Валентина Іванівна,
Національна академія Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького,
завідувач кафедри педагогіки та соціально-
економічних дисциплін;

кандидат педагогічних наук
Поповський Юрій Борисович,
Донецький національний університет імені Василя
Стуса, доцент кафедри бізнес-статистики та
економічної кібернетики.

Захист відбудеться «02» листопада 2018 р. о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.145.01 у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії за адресою: зала засідань, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії за адресою: вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013; та на сайті академії за адресою: www.kgra.km.ua.

Автореферат розісланий «29» вересня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. С. Крищук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Динамічна інтеграція України в європейське співтовариство, розширення міжнародних економічних контактів, упровадження нових стандартів у вітчизняну систему вищої освіти зумовлюють зміну вимог до якості професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин, які покликані організувати ефективну економічну взаємодію з представниками інших держав на основі соціально-економічного, суспільно-політичного, культурного, науково-технічного співробітництва.

Сьогодні фахівці міжнародних економічних відносин (далі – ФМЕВ) потрібні не тільки державним установам, а й окремим промисловим і торговельним підприємствам, науково-дослідним інститутам, спільним українсько-іноземним організаціям, банкам, туристичному бізнесу й багатьом іншим сферам і галузям вітчизняної економіки. Для забезпечення міжнародних обмінів і контактів у різних сегментах життєдіяльності сучасного українського суспільства актуалізується проблема якості підготовки майбутніх ФМЕВ, що потребує вдосконалення змісту, форм, методів, способів, засобів і технологій навчання.

Проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців-економістів досліджувалася вітчизняними (С. Адамів, Н. Андрущенко, О. Бабаян) та зарубіжними (Н. Дегтярева, Р. Кац (R. Katz), М. Кларк (M. Clark), Ф. Мохсен (F. Mohsen) та ін.) науковцями. Дослідники визначають сучасні вимоги до формування науково-пізнавальної (Л. Борисенко, О. Галус, Т. Завгородня, О. Поліщук), професійної (В. Поліщук, Л. Романишина), комунікативної (О. Кричківська, І. Ярощук), інформаційної (Н. Баловсяк, Р. Горбатюк, О. Романишина) компетентностей та мобільності (Є. Іванченко) майбутніх фахівців; конкретизують ключові аспекти професійної підготовки майбутніх економістів (Ю. Поповський, Н. Тувакова); обґрунтовують шляхи формування готовності до міжкультурної комунікації (Г. Захарова), до професійного спілкування студентів (Н. Логутіна) на основі використання міждисциплінарних зв'язків (В. Вишпольська), імітаційно-ігрового підходу у викладанні психолого-педагогічних дисциплін (М. Вієвська), в умовах нових педагогічних технологій (В. Вихрущ, Ю. Деркач), використання інтерактивних методів навчання (І. Мельничук, О. Пехота), ділових ігор (Н. Козленко, В. Мірошніченко), навчальних тренінгів у процесі підготовки студентів економічних спеціальностей (К. Кірей), обґрунтовують потребу застосування особистісно орієнтованого підходу до оцінювання якості підготовки майбутніх фахівців з міжнародної економіки (У. Боднар) та ін.

Грунтовний теоретичний аналіз літературних джерел дав підстави стверджувати про особливу увагу дослідників до застосування навчальних тренінгів (далі – НТ) у професійній підготовці майбутніх менеджерів організацій в економічних університетах (Л. Бондарєва); використання засобів інтерактивних технологій (до яких належать і НТ) у підготовці майбутніх економістів-міжнародників (Л. Максимчук). Науковці презентують розробки комунікативних (В. Біркенбіль, І. Вачков А. Гірник, А. Гольдштейн), психологічних (О. Бреусенко-

Кузнецов), акмеологічних (А. Ситніков), мотиваційних (Е. Сидоренко), бізнес-тренінгів для економістів (Н. Бутенко), спрямованих на розвиток упевненості в собі (М. Сміт), прогнозування власної поведінки (Г. Сміт), підготовки до міжособистісної взаємодії та подолання конфліктів (Ф. Бурнард, Н. Васильєв, Ю. Семенчук, О. Сидоренко) та ін. Однак проблема цілеспрямованого використання НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ не була предметом наукового пошуку, що ініціює потребу проведення такого дослідження.

Аналіз теоретичних наукових розвідок, практичних матеріалів, наявних тренінгових програм для майбутніх ФМЕВ, педагогічного досвіду свідчить про відсутність системного теоретико-методологічного забезпечення професійної підготовки студентів цієї спеціальності шляхом застосування НТ, що викликано *низкою суперечностей*, які потребують результативного розв'язання, зокрема між:

- потребами світового та європейського співтовариства в компетентних ФМЕВ, що визначаються динамікою сучасного економічного розвитку відносин між державами, та станом готовності майбутніх ФМЕВ до організації оптимальної професійної взаємодії в галузі міжнародних економічних відносин (далі – МЄВ);

- сучасними вимогами до оновлення традиційної професійної підготовки майбутніх ФМЕВ та відсутністю цілеспрямованої практики застосування в економічних закладах вищої освіти (далі – ЗВО) інноваційних педагогічних технологій на основі посиленої міжсуб'єктної взаємодії, яка потребує визначення та реалізації спеціальних педагогічних умов;

- потребою обов'язкової підготовки майбутніх ФМЕВ до конструювання ефективних професійних міжособистісних відносин та недостатнім використанням навчальних тренінгів, які б забезпечили розвиток практичних умінь здійснювати ефективну професійну взаємодію.

Актуальність і потреба вирішення зазначених суперечностей, недостатня розробка факторів впливу на професійну підготовку майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин потребує теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки результативності використання навчальних тренінгів в освітньому процесі ЗВО, що зумовило вибір теми дисертації **«Педагогічні умови застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану наукової і науково-технічної діяльності Хмельницького національного університету в межах теми «Психологічно-педагогічна система становлення особистості фахівця» (РК № 0940U222009), де роль автора полягає в дослідженні специфіки професійної підготовки майбутніх ФМЕВ шляхом цілеспрямованого використання навчальних тренінгів.

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 5 від 24.12.2015 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 2 від 23.02.2016 р.).

Мета дослідження полягає у визначенні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці результативності педагогічних умов та структурно-функціональної моделі застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин до професійної діяльності.

Відповідно до поставленої мети сформульовано основні **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в науково-педагогічній літературі та визначити специфіку використання навчальних тренінгів у професійній підготовці майбутніх ФМЕВ.

2. Конкретизувати компоненти, критерії, показники та рівні професійної компетентності майбутніх ФМЕВ як результату підготовки студентів до професійної діяльності.

3. Теоретично обґрунтувати педагогічні умови та розробити структурно-функціональну модель застосування навчальних тренінгів у професійній підготовці майбутніх ФМЕВ.

4. Експериментально перевірити результативність педагогічних умов та авторської структурно-функціональної моделі застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин до професійної діяльності.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин.

Предмет дослідження – педагогічні умови застосування навчальних тренінгів у професійній підготовці майбутніх ФМЕВ.

Для реалізації мети та вирішення окреслених завдань використовувалися **методи** педагогічного дослідження: *теоретичні* – вивчення, аналіз та узагальнення філософської, психолого-педагогічної, економічної, методичної, довідникової літератури, нормативно-правових документів – для визначення теоретичних основ професійної підготовки майбутніх ФМЕВ у вищій школі; *синтез* – для конкретизації сучасних наукових підходів до підготовки студентів спеціальності «Міжнародна економіка»; *моделювання* – для розробки структурно-функціональної моделі (далі – СФ-моделі) реалізації педагогічних умов застосування НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ; *діагностико-емпіричні* – *анкетування, опитування, бесіди, інтерв'ювання, тестування, педагогічне спостереження, діагностування, прогнозування* – для визначення наявного рівня професійної компетентності майбутніх ФМЕВ і визначення педагогічних умов досліджуваного процесу; *педагогічний експеримент* (констатувальний, формувальний) – для перевірки результативності педагогічних умов і СФ-моделі застосування НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ; *методи математичної статистики* – для опрацювання та доведення достовірності результатів дослідження, доцільності впровадження педагогічних умов застосування навчальних тренінгів в освітньому процесі ЗВО, *обчислення критерію Фішера* – для підтвердження достовірності результатів підготовки майбутніх ФМЕВ шляхом цілеспрямованого застосування НТ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови застосування НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ (створення мотиваційно-акмеологічного тренінгового середовища для професійної адаптації студентів; забезпечення формування професійного інтелекту майбутніх ФМЕВ у міждисциплінарному навчальному тренінгу; вироблення вмінь подолання праксеологічно-когнітивного дисонансу в змодельованих ситуаціях професійної взаємодії студентів у навчальному тренінгу; актуалізація самоосвітньої пізнавальної діяльності майбутніх ФМЕВ для активної участі в тренінгових вправах) та *розроблено* СФ-модель реалізації визначених педагогічних умов, яка характеризується цілісністю, структурованістю, динамічністю, взаємодією її складників; гіпотетично відображає ефективність використання НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ за експериментальною методикою реалізації педагогічних умов і складається з п'яти блоків: цільовий, теоретичний, праксеологічно-діяльнісний, аналітичний, результативний;

– *удосконалено* та конкретизовано сутність і зміст компонентів професійної компетентності майбутніх ФМЕВ (мотиваційно-деонтологічний, професійно-когнітивний, перцептивно-діяльнісний, рефлексивно-акмеологічний) та критеріїв сформованості кожного компонента: особистісний (умотивованість студентів до розширення професійної компетентності й усвідомлення деонтологічних норм обраної професії); знаннєвий (здатність інтегрувати фахові знання в процесі вирішення навчальних професійно зорієнтованих завдань); діяльнісний (вияв структурованих професійних умінь і навичок на основі застосування креативних ідей вирішення фахових завдань); розвивальний (готовність до самоаналізу результативності професійної підготовки у ЗВО); показники за чотирма рівнями: професійно-креативним (високим), функціонально-виконавчим (достатнім), адаптивно-ситуативним (задовільним), відтворювально-репродуктивним (низьким);

– *уточнено* сутність понять «навчальні тренінги», «професійна компетентність майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин», «мотиваційно-акмеологічне тренінгове середовище».

Подальшого розвитку набули зміст, форми, методи та засоби НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ до компетентного вирішення професійних завдань.

Практичне значення одержаних результатів полягає в *розробці*, систематизації, апробації та впровадженні практикуму ситуативних професійно зорієнтованих завдань «Тренінг формування професійної компетентності майбутніх ФМЕВ» для міждисциплінарного навчально-методичного забезпечення; *оновленні* змісту курсів «Теорія міжнародних відносин та світова політика», «Міжнародні економічні відносини», «Міжнародна інформація» на основі розроблення дидактичних матеріалів для ефективного формування професійної компетентності майбутніх ФМЕВ; *розробленні інноваційної методики* реалізації у ЗВО педагогічних умов застосування НТ з метою формування професійної компетентності майбутніх ФМЕВ. Удосконалено

діагностичний інструментарій для дослідження стану сформованості професійної компетентності майбутніх ФМЕВ.

Одержані результати наукового дослідження можуть використовуватися в розробці навчальних програм та навчально-методичного забезпечення з метою ґрунтовної підготовки майбутніх ФМЕВ до роботи за фахом; для написання монографій, підручників, посібників з теорії та методики професійної освіти, розробки оновленого навчально-методичного забезпечення; виконання магістерських, дипломних, курсових робіт.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Луцького національного технічного університету (довідка про впровадження № 453-21-35 від 06.04.2018 р.), Тернопільського національного економічного університету (довідка про впровадження № 126-33/646 від 11.04.2018 р.), Хмельницького національного університету (довідка про впровадження № 59 від 12.04.2018 р.), ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (довідка про впровадження № 1467/01-12 від 27.04.2018 р.), Національної академії статистики, обліку та аудиту (довідка про впровадження № 413 від 07.05.2018 р.).

Особистий внесок здобувача в опублікованій у співавторстві праці полягає в тому, що: у статті [2] автором охарактеризовано специфіку застосування НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ до професійної діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та висновки дисертації висвітлено в доповідях на науково-практичних конференціях різного рівня, серед яких: *міжнародні* – «Психологія та педагогіка: методика та проблеми практичного застосування» (Львів, 2016 р.), «Психологія і педагогіка: актуальні питання застосування» (Харків, 2017 р.), «Психологія та педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання» (Харків, 2017 р.), «Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті» (Одеса, 2018 р.), «Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук» (Львів, 2018 р.); *всеукраїнські* – «Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи» (Хмельницький, 2017 р.), «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку» (Переяслав-Хмельницький, 2018 р.); *міжвузівські* конференції, семінари, засідання кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Хмельницького національного університету (2015–2018 рр.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 18 наукових публікаціях автора (17 – одноосібні), з яких 9 відображають основні наукові результати дисертації (зокрема 3 публікації в наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 8 – апробаційного характеру, 1 публікація, яка додатково відображає наукові результати дисертації).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (298 найменувань, з них 34 – іноземною мовою), додатків (16 на 39 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 274 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 205 сторінках. Роботу ілюстровано 11 таблицями та 11 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, вказано на її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методи наукового пошуку; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію, особистий внесок, упровадження та опублікування результатів дослідження; вказано відомості про структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «Теоретичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин» – проаналізовано проблему підготовки майбутніх ФМЕВ в педагогічному розрізі; визначено сучасні наукові підходи до підготовки майбутніх ФМЕВ; конкретизовано спрямованість НТ на вдосконалення професійної підготовки майбутніх ФМЕВ.

Підсумовано, що входження України в Європейське співтовариство вимагає адаптації вітчизняної економіки до нових економічних відносин та умов господарювання, розширення міжнародних зв'язків, що залежатиме від того, наскільки швидко та успішно державна система вищої економічної освіти зможе підготувати фахівців нової формації (економістів, менеджерів), спроможних творчо мислити, орієнтуватися та пристосовуватися до швидких змін у сучасних ринкових відносинах.

Визначено, що пошук шляхів удосконалення професійної підготовки в галузі економічної освіти є головною умовою забезпечення потреби України у висококваліфікованих ФМЕВ, які будуть здатні до професійно спрямованого спілкування із зарубіжними партнерами в економічній сфері. Проаналізовано нормативно-правові документи, що регулюють процес професійної підготовки майбутніх ФМЕВ: Національну доктрину розвитку освіти України в ХХІ ст. (2001 р.), Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» (2015 р.), Концепцію вдосконалення освітнього процесу на економічних факультетах класичних університетів України в контексті Болонського процесу (2007 р.), Концепцію розвитку економічної освіти (2003 р.), Концепцію розвитку освіти України на період 2015–2025 рр. (2015 р.).

Установлено, що ускладнення професійних функцій майбутніх ФМЕВ, підвищені вимоги щодо формування в студентів потрібних професійних та особистісних якостей зумовлюють здійснення педагогічних досліджень у цій галузі, що знайшло відображення в наукових доробках вітчизняних і зарубіжних учених. Науковці аналізували досвід підготовки економістів-міжнародників у різних країнах (М. Вачевський, К. Істоміна, Л. Отрощенко); конкретизували проблеми підвищення якості підготовки менеджерів зовнішньоекономічної діяльності (О. Ельбрехт); визначали сучасні пріоритети професійного становлення українських і міжнародних менеджерів та їхнього розвитку в міжнародному бізнесі (В. Білошапка, Ю. Кулик); спрямовували дослідження на формування професійних якостей (Н. Замкова), професійної (Г. Копил), міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх фахівців зовнішньоекономічної діяльності (О. Кричківська); використовували особистісно орієнтований підхід

(У. Боднар), ігровий метод (В. Вишпольська), інтерактивні технології (О. Гвоздяк, Л. Максимчук, А. Токарева) та навчальні тренінги (В. Мірошніченко, Ю. Поповський) для активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх ФМЕВ.

Детальний теоретичний аналіз наукових джерел дав змогу визначити змістове наповнення категорії «професійна підготовка майбутніх ФМЕВ» у контексті дослідження. Узагальнено, що результативність навчання студентів спеціальності 056 «Міжнародна економіка» передбачає ґрунтовну соціально-гуманітарну, природничо-наукову, загальноекономічну професійну підготовку, формування вмінь і навичок, достатніх для самостійного виконання переважно стереотипних, частково діагностичних завдань, економічних розрахунків, опрацювання інформації, на підставі якої приймаються управлінські рішення.

Підсумовано, що вагомим потенціалом у вирішенні проблеми розвитку вищої професійної освіти майбутніх ФМЕВ згідно зі світовими тенденціями, стандартами та вимогами є використання наукових підходів до професійної підготовки студентів. У контексті вирішення завдань дисертації до сучасних наукових підходів у професійній підготовці майбутніх ФМЕВ належать: компетентнісний, системний, інтегрований, культурологічний, аксіологічний, особистісний, діяльнісний. Обґрунтовано, що використання обраних підходів сприятиме професійному становленню майбутніх ФМЕВ шляхом використання ефективних педагогічних технологій.

На основі теоретичного аналізу наукової літератури визначено переваги використання НТ у професійній підготовці майбутніх ФМЕВ. Конкретизовано специфічні ознаки НТ: дотримання принципів групової роботи; спрямованість на саморозвиток кожного студента в напрямі збагачення професійних знань, умінь, навичок та досвіду їхнього застосування в реальних ситуаціях професійної практики; наявність постійної студентської групи; певна просторова організація (навчальна аудиторія), забезпечення постійного зорового контакту між студентами і підтримання відчуття рівності, партнерства та ін.

Установлено, що спрямованість НТ на вдосконалення професійної підготовки майбутніх ФМЕВ визначається активним характером навчально-пізнавальної взаємодії студентів, що базується на обов'язковому відтворенні реалістичних моделей управлінської діяльності; можливості змінювати не тільки обсяг знань, умінь і навичок студентів, а й установки, потреби, мотивацію особистості; високому рівні операціоналізації, тобто забезпечується можливість перенесення студентом отриманих результатів (знання, уміння, навички, досвід) у реальний професійний контекст.

У другому розділі – «Обґрунтування педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин» – конкретизовано компоненти, критерії, показники та рівні професійної компетентності майбутніх ФМЕВ як результату професійної підготовки студентів; визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови та розглянуто СФ-модель застосування НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ.

У контексті виконання завдань дисертації уточнено структуру професійної компетентності майбутніх ФМЕВ. На основі аналізу словниково-довідникової, педагогічної, психологічної, соціологічної, економічної літератури встановлено, що дослідники інколи ототожнюють терміни «компетенція» та «компетентність». У дисертації ці поняття були чітко розмежовані. Категорію «компетенція» протрактовано як характеристику бажаного освітнього результату, водночас «компетентність» розглядаємо як інтегровану якість особистості, результат набуття певних компетенцій. Підсумовано, що структура компетентності формується шляхом опанування базових, ключових і спеціальних компетенцій.

З огляду на характеристики ключових компетенцій і сучасні вимоги до професійної підготовки майбутніх ФМЕВ, здійснено спробу класифікації спеціальних компетенцій, які повинні стати результатом навчання студентів. До таких компетенцій належать: комунікативно-міжетнічна, управлінська, деонтологічна, проектувальна, лінгвокраїнознавча, організаційна, дипломатична, асертивна, діагностична, дослідницька, етнокультурна, інформаційно-аналітична, етноконфесійна, суспільно-політична, соціально-статусна, контрольна, правова, які уможливають визначення компонентно-критеріального складу професійної компетентності майбутніх ФМЕВ.

Конкретизовано компоненти професійної компетентності майбутніх ФМЕВ (мотиваційно-деонтологічний, професійно-когнітивний, перцептивно-діяльнісний, рефлексивно-акмеологічний). Критерієм мотиваційно-деонтологічного компонента професійної компетентності майбутніх ФМЕВ визначено особистісний (умотивованість студентів до розширення професійної компетентності й усвідомлення деонтологічних норм обраної професії); професійно-когнітивного – знанневий (здатність інтегрувати фахові знання в процесі вирішення навчальних професійно зорієнтованих завдань); перцептивно-діяльнісного – діяльнісний (вияв структурованих професійних умінь і навичок на основі застосування креативних ідей вирішення фахових завдань); рефлексивно-акмеологічного – розвивальний (готовність до самоаналізу результативності професійної підготовки у ЗВО). Відповідно до показників установлювалася сформованість кожного компонента професійної компетентності майбутніх ФМЕВ за чотирма рівнями: професійно-креативним (високим), функціонально-виконавчим (достатнім), адаптивно-ситуативним (задовільним), відтворювально-репродуктивним (низьким).

Базуючись на теоретичних основах професійної підготовки майбутніх ФМЕВ, спрямованості НТ на активізацію освітнього процесу та вдосконалення навчання студентів цієї спеціальності, урахувавши результати бесід з викладачами університетів, де проводилося дослідження, визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови застосування НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ.

Реалізація першої педагогічної умови – створення мотиваційно-акмеологічного тренінгового середовища для професійної адаптації студентів – спрямовувалася на формування мотиваційно-акмеологічного компонента професійної компетентності майбутніх ФМЕВ. Передбачалося, що реалізація цієї педагогічної умови сприятиме створенню полілогічної взаємодії студентів для

вироблення мотивів професійного становлення й усвідомлення деонтологічних норм обраної професії. Це, своєю чергою, детермінуватиме позитивну професійну адаптацію студентів до мінливих умов міжнародних економічних відносин. Установлено, що педагогічні дослідження проблеми професійної адаптації тісно пов'язані з теоріями мотивації діяльності, адже успішність будь-якої діяльності залежить від стійкості мотивів до її здійснення. Відзначаючи важливість професійної мотивації майбутніх ФМЕВ, доведено, що формування професійної компетентності майбутнього фахівця бере початок і реалізується шляхом забезпечення низки взаємопов'язаних і взаємозумовлених етапів: розвиток *інтересу* до певного виду діяльності, головного в професійній мотивації, що здійснюється за допомогою бесід, дискусій, аналізу конкретних ситуацій як компонентів мотиваційно-акмеологічного тренінгового середовища; формування позитивних професійних *ціннісних орієнтацій* і деонтологічних норм, які дають змогу побудувати в свідомості студента ідеальну модель майбутньої роботи за фахом, що служить еталоном у професійному саморозвитку і сприяє формуванню ієрархії мотивів професійної діяльності; активне *формування професійних умінь*, потрібних для практичної діяльності, яке здійснюється в процесі участі студентів у змодельованих умовах конкретних професійних ситуацій і вимагає від них самостійності, ініціативності, творчого підходу, наполегливості тощо.

Упровадження другої педагогічної умови – забезпечення формування професійного інтелекту майбутніх ФМЕВ у міждисциплінарному навчальному тренінгу – передбачало формування професійно-когнітивного компонента професійної компетентності майбутніх ФМЕВ. Передбачалося, що розробка та впровадження міждисциплінарного НТ у процес професійної підготовки сприятиме формуванню професійного інтелекту майбутніх ФМЕВ. Висувалося припущення, що продуктивність мислення виявлятиметься в процесі активної цілеспрямованої переробки студентом наявного багажу знань і нової інформації. Прогнозувалося, що в процесі участі в НТ студенти занурюватимуться в професійну ситуацію. Це дасть змогу майбутнім ФМЕВ визначити специфіку взаємовідносин між суб'єктами змодельованої професійної ситуації, установити певні закономірні зв'язки між явищами міжнародної економіки та спрогнозувати їхній розвиток тощо. Так відбуватиметься інтеграція та фундаменталізація професійних знань студентів.

Формування професійного інтелекту майбутніх ФМЕВ у НТ спонукало студентів до вироблення вмінь подолання праксеологічно-когнітивного дисонансу в змодельованих ситуаціях професійної рольової взаємодії, відтак цей чинник визначено третьою педагогічною умовою застосування НТ у професійній підготовці майбутніх ФМЕВ. Реалізація цієї педагогічної умови спрямовувалася на формування перцептивно-діяльнісного компонента професійної компетентності студентів. Упровадження третьої педагогічної умови здійснювалося з урахуванням того, що: навчальна діяльність студентів забезпечується перебігом пізнавальних процесів, де чільне місце займає сприймання фахово зорієнтованої інформації; у процесі безпосередньої взаємодії з пізнавальним завданням (змістом тренінгової вправи) виникає і відбувається

сприйняття й усвідомлення студентами різних стратегій виконання професійних дій; перцептивні дії будують образні завдання (зразки реакцій на ті чи інші завдання в професійній діяльності) та безпосередньо взаємодіють з предметом сприйняття (професійні функції, опанування комунікативними стилями тощо); стан, що виникає внаслідок цієї взаємодії, є станом усвідомлення студентами специфіки предмета діяльності; під час розв'язання пізнавальних завдань чутливість до невідомого вирізняється своєю динамікою та визначає вектор взаємодії студентів у бік відкритості чи закритості, що відповідно відображається на ефективності чи неефективності діяльності, засвоєнні нового досвіду в цьому процесі; освоєння студентами різних професійних ролей у НТ сприятиме забезпеченню відкритості студентів до побудови образів виконання фахових завдань. За таких умов майбутні ФМЕВ виявлятимуть високу активність перцептивних дій під час участі у тренінгових вправах, не боятимуться невідомого, а виявлятимуть інтерес та задоволення, прагнутимуть пізнати його, що є джерелом їхнього розвитку.

Реалізація четвертої педагогічної умови – актуалізація самоосвітньої діяльності майбутніх ФМЕВ для активної участі в тренінгових вправах – спрямовувалася на формування рефлексивно-акмеологічного компонента професійної компетентності студентів цієї спеціальності. Самоосвітня діяльність майбутніх ФМЕВ розглядалась як процес набуття знань про специфіку професійної діяльності шляхом самостійних занять, систематичної, цілеспрямованої роботи з першоджерелами, науковою, навчально-методичною літературою тощо.

Комплексна реалізація визначених педагогічних умов застосування НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ здійснювалася на основі спроектованої СФ-моделі такого процесу (рис. 1).

Авторську СФ-модель розроблено з урахуванням вимог щодо проектування моделей педагогічного процесу (що в дослідженні є процесом реалізації педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх ФМЕВ з метою формування професійної компетентності майбутніх ФМЕВ) як цілісної системи, котра саморозвивається.

Розроблена СФ-модель характеризується цілісністю, структурованістю, динамічністю, взаємодією її складників. У моделі відображено взаємозв'язок та структурно-функціональну взаємодію п'яти блоків: цільового, теоретичного, праксеологічно-діяльнісного, аналітичного, результативного.

СФ-модель є джерелом емпіричних і теоретичних знань про можливості й наслідки формування професійної компетентності студентів як результату реалізації педагогічних умов використання НТ у професійній підготовці майбутніх ФМЕВ.

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна перевірка результативності реалізації педагогічних умов і структурно-функціональної моделі застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин» – висвітлено основні етапи експериментального дослідження та методику дослідно-експериментальної

перевірки педагогічних умов застосування НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ; здійснено аналіз результатів експериментального дослідження.

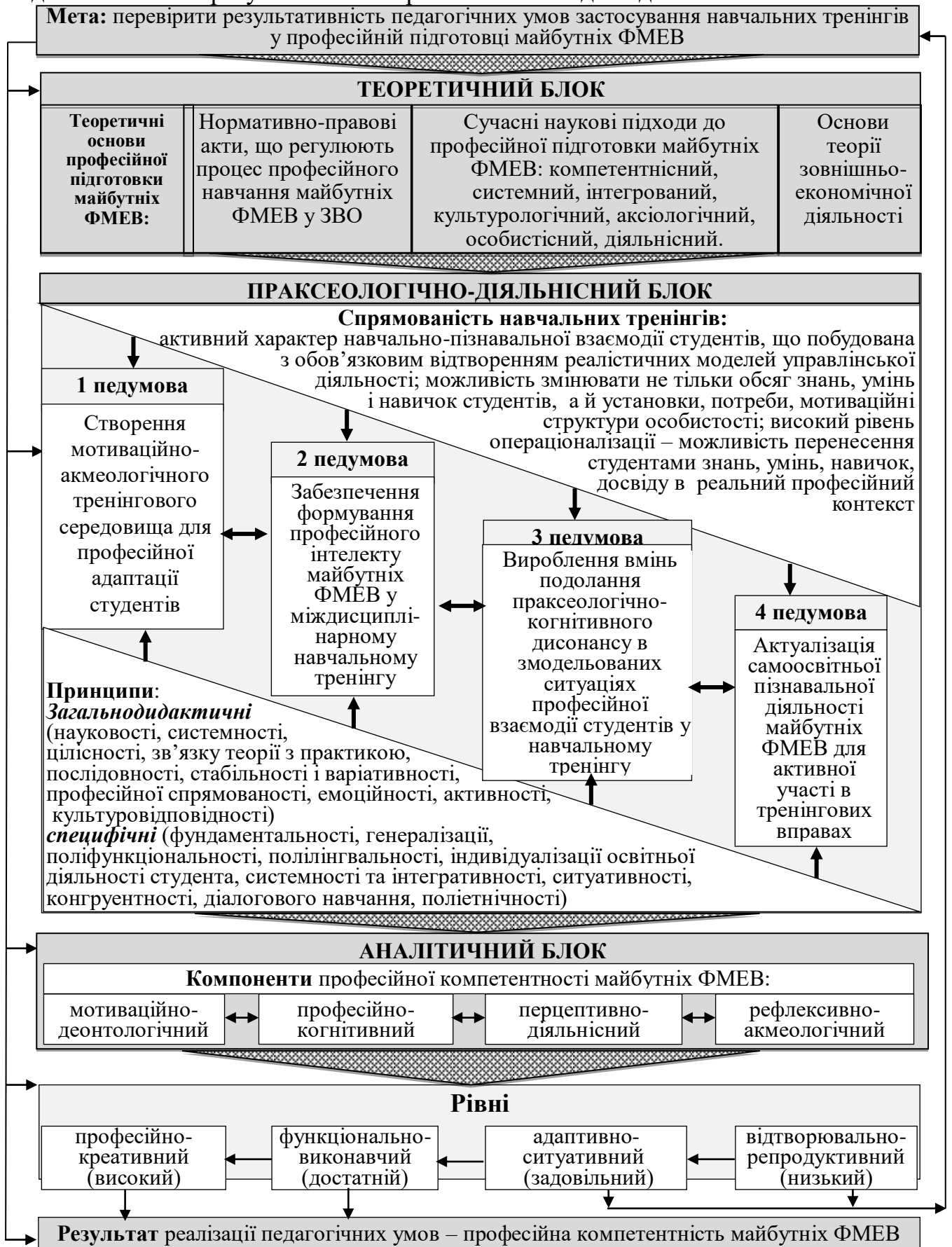

Рис. 1 Структурно-функціональна модель реалізації педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх ФМЕВ

Організація дослідно-експериментальної роботи, яка проводилася протягом 2014–2018 рр., охоплювала чотири етапи: теоретичний (2014 р.), констатувальний (2015–2016 н.р.), формувальний (2016–2017 н.р.), результативно-аналітичний (2017–2018 н.р.).

Отримані результати констатувального етапу педагогічного експерименту, який проводився в Хмельницькому національному університеті, Тернопільському національному економічному університеті, Луцькому національному технічному університеті, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Національній академії статистики, обліку та аудиту, указують на потребу в інноватизації, активізації, модернізації професійної підготовки майбутніх ФМЕВ у ЗВО. Так, 23,1 % студентів виявили високий рівень сформованості професійної компетентності, 44,4 % – достатній, 47,8 % – задовільний, 0 % – низький; СБ становив 3,9 балів. На основі кількісного аналізу результатів констатувального етапу конкретизовані недоліки професійної підготовки майбутніх ФМЕВ, що потребують вирішення, оскільки в значній кількості студентів не сформована потреба до опанування фахових знань, умінь, навичок для компетентного вирішення професійних завдань; майбутні ФМЕВ не прагнуть опанувати деонтологічні норми професійної діяльності, не усвідомлюють значущості їхнього дотримання під час міжкультурної взаємодії в роботі за фахом; не виявляють розуміння відповідальності за свою професійну поведінку та її наслідки для економічного розвитку держави; значна частина студентів володіють задовільним рівнем розвитку спеціальних професійних знань, а тому не усвідомлюють сутності основних понять, потрібних для здійснення зовнішньоекономічної діяльності; майбутні ФМЕВ не готові вирішувати міжнародні конфлікти, адже не володіють достатнім рівнем знань про культуру професійних взаємин у сфері міжнародного економічного співробітництва та ін.

Формувальний етап педагогічного експерименту проводився протягом 2016–2017 н.р. зі студентами 3 курсу в тих самих закладах вищої освіти, де організовано констатувальний етап, шляхом реалізації визначених педагогічних умов і СФ-моделі. Цифрові показники сформованості всіх компонентів і загалом професійної компетентності майбутніх ФМЕВ, яких розподілено на КГ та ЕГ, були майже однакові за результатами вхідного контролю (ВК). Розроблено та систематизовано авторські матеріали для практикуму ситуативних професійно зорієнтованих завдань «Тренінг формування професійної компетентності майбутніх ФМЕВ» для міждисциплінарного навчально-методичного забезпечення дисциплін «Теорія міжнародних відносин та світова політика», «Міжнародна інформація», «Міжнародні економічні відносини». До тренінгу входили завдання, спрямовані на застосування теоретичних знань для розв'язання ситуативних професійно зорієнтованих завдань, генерування нових ідей для вирішення міжнародних економічних проблем тощо. Розроблені тренінгові завдання спрямовувалися на формування всіх показників професійної компетентності майбутніх ФМЕВ. Застосовувались методи ситуаційного аналізу, «тайм-менеджменту», ігрові методи НТ як джерело мотивації студентів, застосування професійних знань, умінь, навичок для вирішення практичних завдань умовних

міжнародних економічних ситуацій з метою засвоєння майбутніми ФМЕВ професійного досвіду, набуття вмій антикризового, антиконфліктного міжнародного управління в економічній галузі, вирішення завдань міжкультурного менеджменту нашої країни та розвитку професіоналізму.

Для аналізу результатів формувального етапу експериментального дослідження порівнювалися цифрові показники сформованості професійної компетентності майбутніх ФМЕВ на етапі вхідного та підсумкового контролю (табл. 1).

Таблиця 1

Сформованість професійної компетентності майбутніх ФМЕВ

ЕК та КС	Рівні сформованості професійної компетентності майбутніх ФМЕВ								Середній бал (СБ)
	Високий		Достатній		Задовільний		Низький		
	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	
КГ-ВК – 46 студ.	8	17,4	18	39,1	16	34,8	4	8,7	3,7
КГ-ПК – 46 студ.	10	21,7	21	45,7	14	30,4	1	2,2	3,9
ЕГ-ВК – 97 студ.	16	16,5	38	39,2	36	37,1	7	7,2	3,7
ЕГ-ПК – 97 студ.	36	37,1	43	44,3	18	18,6	0	0	4,2

Отримані результати засвідчили, що в обох категоріях груп спостерігається позитивна динаміка сформованості професійної компетентності, проте в ЕГ, порівняно з КГ, спостерігалася інтенсивніша динаміка, що свідчить про результативність визначених педагогічних умов.

Для перевірки вірогідності отриманих результатів і визначення достовірності експериментального дослідження використовувалися статистичні методи обробки даних педагогічного експерименту шляхом визначення критерію Фішера (F-критерію). Порівняльний аналіз обчисленого емпіричного показника критерію Фішера КГ з визначеними межами F_{krit} (1,8 – 1,4) засвідчив, що F_{emp} -КГ із значенням від 1,15 до 1,33 для всіх компонентів і загальних показників сформованості професійної компетентності майбутніх ФМЕВ виходить за вказані межі. Для експериментальних груп F_{krit} перебуває в межах 1,7 – 1,3. Відтак F_{emp} -ЕГ з показниками від 1,34 до 1,48 підтверджує достовірність отриманих результатів.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретико-методологічне узагальнення і нове вирішення актуальної наукової проблеми: виокремлення комплексу педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. Узагальнення результатів наукового пошуку дало змогу сформулювати такі **висновки**:

1. На основі теоретичного аналізу педагогічної та психологічної літератури встановлено, що нині пошук шляхів удосконалення професійної підготовки в галузі економічної освіти, їхнє практичне використання в середовищі, що швидко змінюється, є головною умовою забезпечення потреби України у висококваліфікованих ФМЕВ, які будуть здатні до професійно спрямованого

спілкування із зарубіжними колегами в сфері економічної діяльності. Підсумовано, що таке соціальне замовлення знаходить пряме відображення у вимогах, викладених у нормативно-правових документах: Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Концепції вдосконалення освітнього процесу на економічних факультетах класичних університетів України в контексті Болонського процесу, Концепції розвитку економічної освіти, Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр. та ін.

Узагальнено, що ускладнення професійних функцій майбутніх ФМЕВ, підвищені вимоги щодо формування в студентів професійних і особистісних якостей, які в майбутньому допоможуть здійснювати ефективну та економічно вигідну фахову діяльність, зумовлюють здійснення педагогічних досліджень у цій галузі. Вагомим потенціалом у вирішенні проблеми розвитку вищої професійної освіти майбутніх ФМЕВ відповідно до світових тенденцій, стандартів та вимог володіють сучасні і нетрадиційні форми активного навчання із залученням студентів до групової роботи, взаємного рецензування, бесід, дискусій, обговорень, використанням ситуативних завдань і професійно зорієнтованих ігор, навчальних тренінгів. На основі теоретичного аналізу наукової літератури щодо методики використання навчальних тренінгів у професійній підготовці майбутніх ФМЕВ встановлено, що специфіка НТ визначається активним характером навчально-пізнавальної взаємодії студентів, побудованої з обов'язковим відтворенням реалістичних моделей управлінської діяльності; можливістю змінювати не тільки обсяг знань, умінь і навичок студентів, а й установки, потреби, мотиваційні структури особистості; високим рівнем операціоналізації, тобто можливістю перенесення студентом придбаних результатів (знання, у, навички, досвід) у реальний професійний контекст.

2. Конкретизовано структуру професійної компетентності майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин, у якій виокремлено чотири компоненти: мотиваційно-деонтологічний, професійно-когнітивний, перцептивно-діяльнісний, рефлексивно-акмеологічний. Критеріями цих компонентів відповідно встановлено: особистісний (умотивованість студентів до розширення професійної компетентності й усвідомлення деонтологічних норм обраної професії); знаннєвий (здатність інтегрувати фахові знання в процесі вирішення навчальних професійно зорієнтованих завдань); діяльнісний (вияв структурованих професійних умінь і навичок на основі застосування креативних ідей вирішення фахових завдань); розвивальний (готовність до самоаналізу результативності професійної підготовки у ЗВО). За чітко визначеними показниками встановлювалася сформованість кожного компонента професійної компетентності майбутніх ФМЕВ за чотирма рівнями: професійно-креативним (високим), функціонально-виконавчим (достатнім), адаптивно-ситуативним (задовільним), відтворювально-репродуктивним (низьким). Аналіз отриманих результатів констатувального етапу експериментального педагогічного дослідження засвідчив потребу в інноватизації, активізації, модернізації професійної підготовки майбутніх ФМЕВ у ЗВО на основі застосування педагогічних технологій, зокрема НТ, спрямованих на навчання студентів виконанню предметно-практичних та

розумових професійних дій, детермінованих самостійною, перетворювальною пізнавальною активністю майбутніх ФМЕВ.

3. Узагальнюючи теоретичні напрацювання науковців стосовно вдосконалення професійної підготовки майбутніх ФМЕВ, спрямованості НТ на активізацію освітнього процесу у ЗВО, визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови застосування НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ, як-от: створення мотиваційно-акмеологічного тренінгового середовища для професійної адаптації студентів; забезпечення формування професійного інтелекту майбутніх ФМЕВ у міждисциплінарному навчальному тренінгу; вироблення вмінь подолання праксеологічно-когнітивного дисонансу в змодельованих ситуаціях професійної взаємодії студентів у навчальному тренінгу; актуалізація самоосвітньої пізнавальної діяльності майбутніх ФМЕВ для активної участі в тренінгових вправах.

Реалізація визначених педагогічних умов здійснювалася на основі спроектованої структурно-функціональної моделі такого процесу. Авторську СФ-модель реалізації педагогічних умов застосування НТ у підготовці майбутніх ФМЕВ розроблено з урахуванням вимог щодо проектування моделей процесу становлення професійної компетентності майбутніх фахівців як цілісної системи, котра саморозвивається, та педагогічних умов як педагогічного середовища становлення цієї властивості. Про цілісність, структурованість, динамічність СФ-моделі свідчить взаємозв'язок та структурно-функціональна взаємодія п'яти блоків: цільового, теоретичного, праксеологічно-діяльнісного, аналітичного, результативного.

4. Проведений аналіз отриманих кількісних показників та якісних результатів експериментального дослідження засвідчив дієвість і результативність педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. Систематизація, резюмування та узагальнення результатів дало змогу дійти висновку, що в обох категоріях груп студентів (ЕГ і КГ) спостерігається позитивна динаміка у формуванні всіх компонентів професійної компетентності майбутніх ФМЕВ, про що свідчать відсоткові та середні показники. Однак, у студентів, які були учасниками контрольних груп (КГ), цей показник зріс від 3,7 балів на вхідному контролі до 3,9 балів на підсумковому (+ 0,2 балів), а в експериментальних групах (ЕГ) середній показник збільшився від 3,7 балів до 4,2 балів (+ 0,5 балів), що на 0,3 балів більше, ніж у студентів КГ. Достовірність одержаних результатів доведено за допомогою методів математичної статистики на основі визначення і порівняння критерію Фішера (F-критерій).

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин шляхом застосування навчальних тренінгів. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в розробці нових програм навчальних тренінгів, ділових ігор, сучасних ситуативних завдань для вдосконалення професійної освіти майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин, банківської справи, обліку та аудиту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Мельничук С. Моніторинг і діагностика якості професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників засобами навчальних тренінгів. *Науковий вісник Чернівецького університету*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогіка та психологія. Чернівці, 2015. Вип. 766. С. 124–130.

2. Мельничук І. М., Мельничук С. Ю. Загальна характеристика основних цілей використання навчальних тренінгів у професійній підготовці майбутніх фахівців. *Вісник Черкаського університету*. Сер.: Педагогічні науки. Черкаси, 2016. № 9. С. 113–117.

3. Мельничук С. Наукові підходи до професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*: електрон. наук. фах. вид. Сер.: Педагогіка. Хмельницький, 2017. Вип. 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_5_12.

4. Мельничук С. Підготовка майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин до професійної діяльності як педагогічна проблема. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Сер.: Педагогічні науки. Хмельницький: вид-во НАДПСУ, 2017. № 4 (11). С. 278–290.

5. Мельничук С. Ю. Комплекс педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*: зб. наук. праць. Запоріжжя: КПУ, 2017. Вип. № 56 (109)–57(110). С. 602–610.

6. Мельничук С. Ю. Проблеми та перспективи інноватизації професійної освіти майбутніх економістів-міжнародників засобами навчальних тренінгів. *Web of Scholar: multidisciplinary scientific journal*. 2017. 9 (18), Vol. 2. С. 37–40.

7. Мельничук С. Ю. Аналіз результатів експериментального дослідження з перевірки дієвості педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць [Херсонський державний університет]. Херсон, 2018. Вип. LXXXI, т. 3. С. 180–183.

8. Мельничук С. Ю. Організація експериментального дослідження перевірки результативності реалізації педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького*. Хмельницький, 2018. № 1 (12). С. 202–211.

9. Мельничук С. Ю. Структурно-функціональна модель реалізації педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин засобами навчальних тренінгів. *Науковий вісник Ужгородського університету*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогіка. Соціальна робота. Ужгород: Говерла, 2018. Вип. 1 (42), ч. I. С. 150–154.

Опубліковані праці апробаційного характеру

10. Мельничук С. Ю. Вдосконалення професійної підготовки майбутніх економістів-міжнародників засобами навчальних тренінгів. *Психологія та*

педагогіка: методика та проблеми практичного застосування: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 23–24 груд. 2016 р.). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2016. С. 143–144.

11. Мельничук С. Ю. Основні вимоги до використання навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. *Психологія і педагогіка: актуальні питання*: зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 7–8 квіт. 2017 р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2017. С. 61–63.

12. Мельничук С. Ю. Практична зорієнтованість застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. *Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи*: матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 26–27 жовт. 2017 р.). Хмельницький: ХНУ, 2017. С. 26–27.

13. Мельничук С. Ю. Професійна підготовка майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин засобами навчальних тренінгів. *Психологія та педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 8–9 груд. 2017 р.). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2017. С. 65–67.

14. Мельничук С. Ю. Специфіка професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. *Теорія і методика виховання: наук.-пед. вісн.* Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2017. Вип. 8. С. 27–30.

15. Мельничук С. Категорія «професійна підготовка» в контексті дослідження проблеми навчання майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку*: матеріали всеукр. наук. інтернет-конф. (Переяслав-Хмельницький, 16 берез. 2018 р.). Переяслав-Хмельницький, 2018. Вип. 41. С. 116–118.

16. Мельничук С. Ю. Науково-методичні засади впровадження навчальних тренінгів у процес професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 23–24 берез. 2018 р.). Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2018. Ч. 1. С. 82–85.

17. Мельничук С. Ю. Специфіка використання системного підходу до професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. *Пріоритети розвитку педагогічних та психологічних наук у XXI столітті*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16–17 берез. 2018 р.). Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2018. С. 107–109.

Опублікована праця, яка додатково відображає наукові результати дисертації

18. Мельничук С. Ю. Тренінг формування професійної компетентності майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин: міждисциплінарний практикум ситуативних професійно зорієнтованих завдань для студентів спеціальності 056 «Міжнародні економічні відносини». Тернопіль: Вектор, 2016. 68 с.

АНОТАЦІЇ

Мельничук С. Ю. Педагогічні умови застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2018.

Дисертацію присвячено вдосконаленню професійної підготовки майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин шляхом застосування навчальних тренінгів. Теоретично обґрунтовано, експериментально перевірено й доведено результативність педагогічних умов застосування навчальних тренінгів у підготовці майбутніх фахівців міжнародних економічних відносин (створення мотиваційно-акмеологічного тренінгового середовища для професійної адаптації студентів; забезпечення формування професійного інтелекту майбутніх ФМЕВ у міждисциплінарному навчальному тренінгу; вироблення вмінь подолання праксеологічно-когнітивного дисонансу в змодельованих ситуаціях професійної взаємодії студентів у навчальному тренінгу; актуалізація самоосвітньої пізнавальної діяльності майбутніх ФМЕВ для активної участі в тренінгових вправах) та розроблено структурно-функціональну модель такого процесу. Достовірність результатів експериментального дослідження перевірено за допомогою методів математичної статистики шляхом визначення критерію Фішера.

Ключові слова: майбутні фахівці міжнародних економічних відносин, професійна підготовка, навчальні тренінги, професійна компетентність, мотиваційно-акмеологічне тренінгове середовище, професійний інтелект, праксеологічно-когнітивний дисонанс.

Мельничук С. Ю. Педагогические условия применения обучающих тренингов в подготовке будущих специалистов международных экономических отношений. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования». – Хмельницкая гуманитарно-педагогическая академия МОН Украины, Хмельницкий, 2018.

Диссертационная работа посвящена совершенствованию профессиональной подготовки будущих специалистов международных экономических отношений путем применения обучающих тренингов. Теоретически обоснована, экспериментально проверена и доказана результативность реализации комплекса педагогических условий применения обучающих тренингов в подготовке будущих специалистов международных экономических отношений (создание мотивационно-акмеологической тренинговой среды для профессиональной адаптации студентов; обеспечение формирования профессионального интеллекта будущих специалистов международных экономических отношений в

междисциплинарном обучающем тренинге; формирование умений преодоления праксеологически-когнитивного диссонанса в смоделированных ситуациях профессионального взаимодействия студентов в учебном тренинге; актуализация самообразовательной познавательной деятельности будущих специалистов международных экономических отношений для активного участия в тренинговых упражнениях) и разработана структурно-функциональная модель такого процесса. Достоверность результатов экспериментального исследования проверена с помощью методов математической статистики путем определения критерия Фишера.

Ключевые слова: будущие специалисты международных экономических отношений, профессиональная подготовка, обучающие тренинги, профессиональная компетентность, мотивационно-акмеологическая тренинговая среда, профессиональный интеллект, праксеологически-когнитивный диссонанс.

Melnychuk S. Yu. Pedagogical Conditions of Use of Educational Trainings in the Process of Future International Economic Relations Specialists' Training. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a degree of a Candidate of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 «Theory and Methods of Vocational Training». – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2018.

The thesis deals with the improvement of professional training of the future international economic relations specialists through the use of training sessions. The modern scientific approaches to professional training of the future international economic relations specialists have been specified: competency, systematic, integrated, culturological, axiological, personal, activity. It is concluded that modern and non-traditional forms of active learning with the involvement of students in group work, debates, discussions, and the implementation of professional skills are important potential in solving the problem of the development of higher professional education of the future international economic relations specialists in accordance with the world tendencies, standards and requirements, professional roles combined in training sessions.

It has been established that the orientation of training sessions to improve the training of the future international economic relations specialists for professional activity is determined by the active character of educational-cognitive interaction of students, which is constructed with the obligatory reproduction of realistic models of managerial activity; the opportunity to change not only the amount of knowledge, skills and abilities of students, but also the mechanisms, needs, motivational structures of the individual; the high level of operationalization, that is, the ability to transfer the student's acquired results (knowledge, skills, abilities, experience) into the real professional context that is possible under the conditions of educational trainings.

The components of professional competence of the future international economic relations specialists (motivational-deontological, professional-cognitive, perceptive-activity, reflexive-acmeological) have been specified. Each component was

characterized by specific features: criteria. The criterion of the motivational-deontological component of professional competence of the future international economic relations specialists is personal (motivation of students to expand professional competence and awareness of deontological norms of the chosen profession); knowledge based (the ability to integrate professional knowledge in the process of solving training professionally-oriented tasks); activity (manifestation of structured professional abilities and skills based on the application of creative ideas for solving professional issues); developing (readiness for self-analysis of the effectiveness of professional training in higher educational institution). According to clearly defined indicators, the formation of each component of the professional competence of the future international economic relations specialists has been established for four levels: professional-creative (high), functional-executive (sufficient), adaptive-situational (satisfactory), reproductive (low).

The effectiveness of realization of the pedagogical conditions of using educational trainings in the process of the future international economic relations specialists training (creation of motivational-acmeological training environment for the professional adaptation of students' theoretical substantiation has been experimentally verified and proved; ensuring the formation of professional intelligence of the future international economic relations specialists in interdisciplinary training; developing skills to overcome the praxeological-cognitive dissonance in the simulated situations of professional interaction of students in the training, the actualization of self-educational cognitive activity of the future international economic relations specialists for active participation in educational trainings).

Realization of the determined pedagogical conditions has been carried out on the basis of the designed structural-functional model of such a process. The author's structural-functional model for the implementation of the pedagogical conditions for the use of training sessions in the process of the future international economic relations specialists training has been developed taking into account the requirements for designing models of the process of formation of the investigated phenomenon (professional competence of the future international economic relations specialists) as a holistic self-developing system and pedagogical conditions as a pedagogical environment for the formation of this property. The developed model is characterized by integrity, structuring, dynamism, interaction of its components, grouped into five blocks (target, theoretical, praxeological-practical, analytical, effective), it serves as a source of empirical and theoretical knowledge about the possibilities of forming the professional competence of the future international economic relations specialists by means of training sessions.

The reliability of the results of the experimental research has been verified by means of mathematical statistics by determining Fisher's criterion.

Key words: future international economic relations specialists, professional training, educational trainings, professional competence, motivational-acmeological training environment, professional intelligence, praxeological-cognitive dissonance.

Підписано до друку 28.09.2018 р. Формат 60x84/16.
Друк офсетний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 618.

Видавець ПП Заколотний М. І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55
тел.: (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3770 від 28.01.2010 р.